

Jak dělat (ne)bezpečnou canisterapii

V canisterapii se téma bezpečnosti obvykle zaměřuje na chování psa. Měli bychom si však uvědomit, že canisterapii nedělá pes, ale tým: psovod a jeho pes. Ještě přesněji řečeno, canisterapii realizujeme my a pes nám při ní „pouze“ asistuje.

Bezpečnost proto nestojí jen na povaze psa. Závisí hlavně na tom, jak dobře psovod vnímá potřeby svého psa i klientů, jak komunikuje, předvídá a reaguje. Právě to během canisterapeutických zkoušek formou simulované praxe sledujeme.

Následující chyby bývají nejčastějšími důvody, proč tým u zkoušky neuspěje. To platí zejména tehdy, pokud by pochybení mohla mít v reálné praxi závažné následky, opakují se, protože psovod si je vůbec neuvědomuje, nebo se jich během zkoušky nahromadí více.

Ponechání psa samotného

Canisterapie klade opravdu vysoké nároky na naši pozornost. Ač bychom to občas potřebovali, nemůžeme mít oči všude. Přesto by se nám nemělo stát, že ponecháme svého psa v interakci s klienty a sami se začneme věnovat něčemu úplně jinému. V takové chvíli ztrácíme přehled o situaci a možnost ovlivnit chování psa i klientů.

Pes se například může rozhodnout olíznout klientovi obličej. Klient se lekne a začne kolem sebe v obranné reakci mlátit rukama hlava nehlava. Nebo klient chytí psa za packu, a protože u toho nejsme, abychom psovi pomohli, musí pes začít řešit situaci po svém. Psa v podstatě dáváme na pospas klientům a klienty na pospas psovi.

Nenechávejte se ukolébat tím, že se dosud nic nestalo. Pokud dojde k nehodě a vy jste u ní nebyli ani neviděli, co jí předcházelo, odpovědnosti vás to nezbavuje. Naopak.

Občas samozřejmě potřebujeme odvrátit pozornost – například si dojít pro pamlsky nebo připravit pomůcky. Pro takové chvíle existuje jednoduché pravidlo: oddělte klienty od psa nebo psa od klientů.

Nevšímavost vůči projevům stresu

Stres dokáže zásadně změnit naše jednání i myšlení. Když je příliš silný nebo trvá příliš dlouho, může nás dovést až do bodu, kdy ztratíme kontrolu nad svým chováním a začneme bojovat o přežití.

Jak to souvisí s canisterapií? Velmi úzce. Ocitne-li se kdokoli z přítomných ve stresu – my, pes, klient nebo personál – jeho pozornost se začne soustředit především na vlastní nepohodu a hledání cesty, jak situaci zastavit nebo změnit. Schopnost vnímat a respektovat potřeby druhých se snižuje, protože naši pozornost zaměstnává naše vlastní nepohodlí. Neznamená to, že okamžitě ztrácíme kontrolu nad svým chováním. Čím déle však nepříjemná situace trvá nebo čím je intenzivnější, tím rychleji nám ubývají síly ji snášet, až dojdeme do bodu, kdy ohledy půjdou stranou a my začneme jednat.

Celý proces urychluje pocit bezmoci. Stačí dojít k závěru, že není možné uniknout, protože jsme sevřeni ze všech stran a nemáme kam odejít. Jednání druhých nedokážeme zastavit, protože nám nikdo nenaslouchá a nerespektuje naše „ne“. Nebo se nemůžeme bránit ani odejít, protože

nás někdo nebo něco omezuje v pohybu. Obranná reakce potom může přijít velmi rychle a být překvapivě intenzivní.

Dva příklady z canisterapeutické praxe za všechny:

Pes se ocitne v sevření klientů. Jsou kolem něj ze všech stran, všichni si ho chtějí pohladit a pes nemá kam uniknout. K dovršení všeho ho ještě přidržujeme za obojek.

Klient upoutaný na vozík má psa na klíně a začíná se cítit nepohodlně. Je unavený a pes mu připadá stále těžší. Klient nemůže promluvit, a proto nám nedokáže sdělit, že už psa na klíně nechce.

Tyto situace považujeme za potenciálně nebezpečné. Pes i klient je mohou vydržet a nic viditelného se nestane – kromě nepříjemného zážitku, který si z canisterapie odnesou. Mohou se však také začít bránit, pokud si jejich narůstajícího stresu nevšimneme nebo ho budeme ignorovat. Třeba proto, že jsme sami ve stresu, a jemné signály druhých nám proto unikají. Pes se začne zmítat nebo prudce vyskočí a do někoho narazí, aby získal prostor. Klient do psa strčí, shodí ho z klína nebo dostane záchvat.

Ideální je podobným situacím předcházet. Pokud už nastanou – a to se zkrátka stává – musíme si projevů stresu všimnout a bez odkladu situaci změnit tak, aby se všichni začali cítit lépe.

Usměrnit klienty, případně je i fyzicky zastavit. Dovolit psovi odejít. Sundat psa klientovi z klína.

Nepředvídatelné jednání

Všeobecně známou a přijímanou zásadou při poskytování canisterapie je, že personál zůstává odpovědný za klienty, a měl by proto být canisterapii přítomen. Pouhá přítomnost je však málo, pokud personál jen s hrůzou přihlíží tomu, co canisterapeut právě dělá, a nemá možnost včas zasáhnout.

Jak se to může stát? Snadno. Stačí, když předem zřetelně nesdělíme své úmysly. Proto bychom měli vždy vysvětlit, ukázat nebo předvést, jaká aktivita bude následovat. Jindy náš záměr bude zřejmý z pomalého a plynulého pohybu – například když se postupně chystáme položit psa do klientovy postele.

Informace podané s předstihem nebo dostatečně pomalý a předvídatelný pohyb umožňují přítomným, aby se na naši aktivitu připravili mentálně i fyzicky. Zároveň jim tak dáváme prostor vyjádřit souhlas nebo nesouhlas. Klient, personál ani pes to nemohou udělat, pokud nevědí, co se bude dít, nebo na reakci nedostanou čas.

Pocit kontroly a možnost zastavit aktivitu jsou základem bezpečné canisterapie. Snižují riziko, že se pes nebo klienti ocitnou v nepříjemné situaci. A tím se opět dostáváme ke stresu, o kterém jsme mluvili výše.

Představte si, že jste ležící klient s omezenou možností pohybu a komunikace a bez varování se ocitne pes ve vaší posteli. Nebo že jste psem, kterého někdo právě posadil na klín člověku, jenž vás evidentně nechce. Anebo že jste členem personálu, který tomu může jen bezmocně přihlížet.

Absence odložení

Trénink odložení bývá u canisterapeutických psů velmi podceňovaný. Pokud se od psa nemůžeme vzdálit, protože neumí ani chvíli sám počkat vleže, vsedě nebo vestoje, bude nám to canisterapii přinejmenším výrazně komplikovat.

Bez odložení nás pes omezuje v pohybu. Musíme být neustále u svého psa, a nemůžeme proto poskytovat dostatečnou oporu a vedení klientům. Často se takový pes i průběžně dožaduje naší nebo něčí pozornosti a bere nám tak možnost se plně věnovat tomu, co potřebujeme dělat. Případně psa jako věc vláčíme na vodítku z místa na místo s sebou. Samotné vlečení pro něj není příjemné. Navíc ho můžeme nevědomky dovést do situace, ve které být nechce ani být nemá – například do dosahu klientů, kteří ho za našimi zády plácají po hřbetě, zatímco my rozdáváme pomůcky.

Za největší prohřešek však považujeme řešení, při němž necháme psa držet klientem nebo personálem. Rizika spojená s ponecháním psa o samotě s klientem jsme popsali v prvním bodě. Obdobný problém samozřejmě vzniká i tehdy, když psa předáme personálu.

Kromě toho je personál při canisterapii přítomen proto, aby nesl odpovědnost za klienty a pomáhal nám s nimi. Může tuto roli plnit, když zároveň hlídá našeho psa? Těžko. A riziková situace je na světě.

Věnujte čas a trpělivost tomu, abyste svého psa naučili odložení. Ideálně by měl dokázat také delší dobu čekat na pelíšku, v boudičce nebo na úvazu. Uvidíte, jak se uleví vaší přetížené pozornosti, když budete moci psa kdykoli odložit na bezpečném místě a na chvíli se plně věnovat klientům nebo něčemu jinému.

Netrpělivost a vzrušení

Dostáváme se k nejpalcivějšímu bodu: k sebekontrolě psa. Co si pod tím představit? Pes, který se dokáže ovládat, umí počkat na pokyn k zahájení aktivity – ať už jde o sežrání pamlsku, podání packy, vyskočení do klína nebo vyběhnutí pro hosený aport.

Pes, který má se sebekontrolou potíže, začíná předčasně, ve chvíli, kdy sám uzná za vhodné – obvykle hned. Nedostatečnou sebekontrolu zpravidla doprovází větší či menší míra vzrušení. Vzrušení je jednou z podob stresu a může snižovat schopnost vnímat druhé: „Já to chci, a tak si to vezmu.“ Pes se chová impulzivně a my nad jeho chováním nemáme dostatečnou kontrolu.

Představte si situaci, kdy ještě ani nestihneme položit klientovi pamlsk na dlaň a pes už ho sežral. Nebo kdy pes podá packu dříve, než klient správně nastaví ruku. Kdy se mohl klient na aktivitu připravit? Měl vůbec možnost vyjádřit případný nesouhlas? Kde je předvídatelnost a bezpečnost? V trapu.

Řešit nedostatek sebekontroly zadržováním psa na vodítku, držáním za obojek nebo jiným fyzickým omezením je cesta do pekel. Pes se nejen snaží získat to, co chce, ale zároveň bojuje s překážkami, které mu klademe do cesty. Výsledkem bývá ještě intenzivnější a nebezpečnější chování. Čím větší vzrušení, tím menší ohled na okolí.

A o stresu na naší straně ani nemluvě. Prožívat po celou dobu canisterapie obavu, zda pes znovu nevyskočí na klienta, aby mu olízl obličej, a přitom ho neporazí i se židlí, rozhodně není ideální.

Pozor bychom si měli dát také na stupňování úsilí, k němuž dochází, když očekávaná odměna nepřichází. Typickým příkladem je podávání packy. Pokud pes packu podá, okamžitě dostane informaci, že to bylo správně, a bez zbytečné prodlevy přijde očekávaná odměna, bude packu podávat klidně a s jistotou. Ví, že úkol splnil a odměna už je na cestě. Nemá důvod se vzrušovat.

Pokud očekávaná odměna nepřijde nebo čekání na ni v nejistotě trvá příliš dlouho, pes své chování zcela přirozeně zesílí. Z jeho pohledu jsme si patrně nevšimli, že už packu podal, a je

tedy potřeba udělat něco výraznějšího. V praxi použijte více síly. Při podávání packy z tohoto důvodu psi začínají zatínat drápy a škrábat.

Pokud psovi taková silová strategie přináší úspěch, pravděpodobně se začne podobným způsobem dožadovat pozornosti a odměn cíleně. Výsledkem může být pes, který si pozornost vyštěkává nebo se pamlsků domáhá hrabáním, intenzivním vylizováním, šťoucháním či přitahováním člověka packou. V každém případě vzniká situace, ve které nemáme jeho chování spolehlivě pod kontrolou. A to není dobrá zpráva pro klienty ani personál.

Nedorozumění

Jednoznačná a srozumitelná komunikace je základem bezpečnosti. Když si rozumíme a víme, co bude následovat, výrazně snižujeme riziko nepříjemných překvapení. Platí to pro komunikaci mezi psovodem, klienty a personálem, ale také mezi psovodem a jeho psem.

Pes, který s jistotou ví, kdy, jak, s kým a co má dělat, je předvídatelnější, a tím i bezpečnější. Příjemná ani bezpečná jistě nebude situace, v níž si pes plete povely „sedni“ a „štěkej“ nebo „panáčkuj“ a „opři se o mě“.

Nejčastější nedorozumění však vzniká při navádění za pamlskem. Pes, který si kvůli naší nejednoznačné komunikaci plete pokyn „vezmi si pamlssek“ s pokynem „následuj pamlssek“, může být nebezpečný. Pokud se domnívá, že si už má pamlssek vzít, obvykle se ho snaží získat i přes překážky. Začne se k pamlsku v ruce dobývat: olizuje ji, tlačí do ní čumákem, vykusuje, hrabe nebo necitlivě kouše. Takovému chování psa rozhodně nechceme klienty vystavit.

Proto musíme psovi důsledně a jednoznačně odlišit situaci, kdy má pamlssek sežrat, od situace, kdy ho má pouze následovat. Například pamlssek určený k sežrání psovi předkládáme přímo k tlamě na dlani nebo ve špetce. Při navádění ho naopak ponecháme v sevřené pěsti a držíme ho kousek od jeho čumáku (nedáváme mu ho).

Pokud psa naučíme pamlssek v sevřené pěsti spolehlivě a klidně následovat, můžeme takové instrukce snadno předat i klientům.

Klienti nemusejí být pejskaři

Při canisterapii je dobré si uvědomit, že žijeme v sociální bublině pejskařů. Spoustu věcí považujeme za samozřejmost, ale pro člověka, který nikdy neměl psa nebo jiné zvíře, mohou být velkou neznámou.

Jen si to představte. Nevíte, jak a kde se psa dotýkat. Neumíte číst jeho reakce – „říká“ vám, že je mu to příjemné, nebo že mu to vadí? Váháte, jak mu dát pamlssek. Připadá vám nechutné, že slintá nebo pouští chlupy.

Proto je tak důležité vše nejprve předvést a ukázat, nikoli jen slovně vysvětlit, jak jsme si připomněli v části o rizicích nepředvídatelného jednání. Názorná ukázka dává klientům možnost náš postup napodobit a pomáhá předcházet nevhodnému zacházení se psem.

Pamatujme, že nic není samozřejmé: hlazení ani krmení psa, chůze se psem na vodítku, povel „sedni“, česání psa, přetahování o hračku, házení míčku... My víme, jak na to, a obvykle také tušíme, jak pes zareaguje. Když například mírně zatáhne na vodítku, zpravidla nás to nezaskočí a dokážeme udržet vodítko i rovnováhu.

Jak ale asi bude vypadat chůze se psem na vodítku v podání klienta „amatéra“, když mu dopředu neukážeme, jak na to? Jsme si opravdu jistí, že nebude psa celou dobu škrtit nebo s ním smýkat?

A co teprve když je vyšleme na společnou procházku bez jakéhokoli jistění? Víme, jak klient zareaguje, když pes náhodou zatáhne? Upadne, pustí vodítko, nebo prudce škubne zpět?

Kdo odpovídá za bezpečnost

Cílem tohoto článku je především připomenout, že odpovědnost za bezpečnou canisterapii nenese pes ani personál, ale především my – psovodi.

Právě proto pořádáme zkoušky formou simulované praxe, během kterých máme možnost věnovat pozornost schopnosti psovoda vytvářet předvídatelné a bezpečné podmínky pro psa, klienty, personál i sebe sama. Pokud v této oblasti dochází k závažným, opakovaným nebo kumulovaným pochybením, nemůžeme tým považovat za připravený k bezpečnému výkonu canisterapie. Rozhodnutí, že tým zkoušku neabsolvoval, proto vnímáme především jako příležitost. Příležitost k zastavení se a ke změně přístupu.

Bezpečné a pohodové canisterapii zdar.

Za JdeTo Hana Böhmová, zakladatelka